

Ökad kontroll över tandvårdssektorn (SOU 2023:82)

Sammanfattning

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har granskat utredningens förslag och bedömningar med utgångspunkt i hur de bedöms påverka rättssäkerheten och effektiviteten inom socialförsäkringsområdet. ISF begränsar därför sina synpunkter till de förslag och bedömningar som berör socialförsäkringsområdet.

Vi redogör först i korthet för vår inställning till utredningens förslag och bedömningar. Därefter förklarar vi vår inställning till förslagen och bedömningarna som helhet. Till sist kommenterar vi några av förslagen och bedömningarna mer utförligt.

ISF:s inställning till förslagen och bedömningarna i korthet

ISF tillstyrker förslagen och delar bedömningarna i avsnitt 8.1.1– 8.1.3, 8.1.7, 8.2.1 – 8.2.6, 8.3.1 – 8.3.8 och 10.

ISF har i övrigt inga synpunkter på förslagen.

ISF:s mer utförliga inställning till vissa av förslagen och bedömningarna

8.1.1 Tillståndsplikt för privat tandvårdsverksamhet ska införas

ISF tillstyrker förslaget att *en privat vårdgivare ska inte utan tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg (IVO) yrkesmässigt få bedriva verksamhet som omfattas av tandvårdslagen.*

Tillståndet ska få beviljas endast om verksamheten kommer att bedriva ett systematiskt patientsäkerhetsarbete.

Tillstånd ska vidare endast få beviljas den som genom erfarenhet eller på annat sätt har förvärvat insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten. Prövningen ska i fråga om en juridisk person avse följande personer:

- 1. i aktiebolag och ekonomiska föreningar den verkställande direktören, om det finns en sådan, samtliga styrelseledamöter och styrelsesuppleanter samt andra som genom ledande ställning eller på annat sätt har ett bestämmande inflytande över verksamheten,*
- 2. i aktiebolag och ekonomiska föreningar som är fåmansföretag enligt 56 kap. 2 § inkomstskattelagen samtliga delägare,*
- 3. i kommanditbolag och andra handelsbolag samtliga bolagsmän och andra som genom ledande ställning eller på annat sätt har ett bestämmande inflytande över verksamheten, och*
- 4. verksamhetschefen.*

Vidare ska krävas att samtliga angivna personer bedöms lämpliga. Vid lämplighetsbedömningen ska viljan och förmågan att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna, laglydnad i övrigt och andra omständigheter av betydelse beaktas.

Den privata vårdgivaren ska ha ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Den som bedriver tandvårdsverksamhet ska anmäla förändringar i den krets av personer som ska anges i ansökan senast en månad efter förändringen.

Ett tillstånd ska få begränsas till att avse viss tandvård eller viss patientgrupp, eller förenas med andra villkor av betydelse för patientsäkerheten. Socialstyrelsen ska få meddela föreskrifter om sådana villkor.

IVO ska få meddela föreskrifter om tillstånd och tillståndsansökan.

ISF ser positivt på ett införande av tillståndsplikt för utförare av privat tandvårdsverksamhet och delar utredningens uppfattning att en tillståndsplikt kan fungera som en viktig komponent när det gäller att optimera tillsynen. Enligt utredningen ska förslaget tydliggöra de berörda myndigheternas respektive roller och ansvar. Samtidigt ser vi att den prövning av ägar- och ledningskretsen som IVO ska göra enligt förslaget i stort motsvarar den prövning av ägar- och ledningskrets som Försäkringskassan gör i ärenden som rör anslutning till Försäkringskassans elektroniska system för statligt tandvårdsstöd. Enligt utredningen bör Försäkringskassan successivt kunna minska den typ av kontroll av ägare, lokalers utformning och ändamålsenlighet som görs i dag. Utredningen överlåter åt Försäkringskassan att avgöra när det kan vara motiverat att ändra myndighetens rutiner och begränsa kontrollen vid anslutning. Vi vill påpeka att detta kan skapa en viss risk för dubbelarbete, men framför allt en risk för osäkerhet kring när och hur en sådan successiv minskning ska ske, och att detta inte nödvändigtvis bidrar till att tydliggöra respektive myndighets roll och ansvar. Det är därför viktigt att IVO:s och Försäkringskassans hantering av prövningar av ägar- och ledningskrets följs upp.

8.1.3 Återkallelse och omprövning av tillstånd

ISF tillstyrker förslaget att *ett tillstånd att bedriva privat tandvårdsverksamhet ska omprövas av IVO om Försäkringskassan i ett beslut som omfattar tandvårdsverksamheten har bestämt att*

- *fråga om anslutning till Försäkringskassans elektroniska system för statligt tandvårdsstöd ska vilandeförklaras,*
- *anslutning till systemet ska nekas,*
- *anslutning till systemet ska upphöra, eller*
- *ersättning ska innehållas på grund av att det är sannolikt att verksamhet hos vårdgivaren kommer att förbjudas.*

Försäkringskassan ska skyndsamt underrätta IVO om sådana beslut på medium för automatiserad behandling.

IVO ska skyndsamt underrätta Försäkringskassan om IVO:s beslut när omprövningen är avslutad och vårdgivaren har ett vilande anslutningsärende eller vårdgivarens ersättning hålls inne. Uppgifterna ska få lämnas ut på medium för automatiserad behandling.

ISF vill framhålla att det i 4 kap. 8 a § andra stycket lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd anges att Försäkringskassan *får vänta med att betala ut ersättning*. I utredningens förslag anges att IVO ska ompröva ett tillstånd att bedriva privat tandvårdsverksamhet om Försäkringskassan beslutat att *ersättning ska innehållas*. Även om begreppen *vänta med att betala ut* och *innehålla* ska uppfattas som synonyma, skulle det vara tydligare om *vänta med att betala ut* används genomgående i de föreslagna ändringarna.

8.2.2 Ärende om anslutning ska kunna vilandeförklaras vid misstanke om att verksamheten kommer att förbjudas

ISF tillstyrker förslaget att *ett ärende om anslutning till det elektroniska systemet ska kunna förklaras vilande för viss verksamhet om det är sannolikt att den verksamheten kommer att förbjudas av IVO.*

ISF ser positivt på att Försäkringskassan ska kunna vilandeförklara ett ärende om anslutning till det elektroniska systemet. Men vi anser att det kan förtydligas hur och på vilka grunder Försäkringskassan ska bedöma om det är sannolikt att den aktuella verksamheten kommer att förbjudas av IVO.

8.2.3 Avanslutning ska kunna beslutas i fler situationer än i dag

ISF tillstyrker förslaget att *ett beslut om avanslutning ska gälla från den dag då anledningen till avanslutningen uppstod.*

Vi anser att ett förtydligande av vad som menas med "den dag då anledningen till avanslutningen uppstod" bör övervägas. Det skulle kunna

vara exempelvis när ett återkravsbeslut har meddelats eller fått laga kraft, men det skulle också kunna vara när en vårdgivare lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter i en begäran om ersättning, eller när en verksamhet förbjuds. De felaktiga utbetalningar som får förmodas ha gjorts kommer redan vara ett faktum när avanslutningen beslutas. Om anledningen till avanslutningen ligger längre tillbaka i tiden kan det innebära att Försäkringskassan behöver fatta återkravsbeslut för varje enskilt patientbesök som rapporterats efter att anledningen till avanslutning uppstod. Det kan resultera i mycket arbete för myndigheten men vi anser ändå, i enlighet med utredningens motivering, att fördelarna med att låta en avanslutning gälla från den dag anledningen till avanslutningen uppstod överväger.

8.3.4 Innehållande av ersättning när patientsäkerheten brister

ISF tillstyrker förslaget att *Försäkringskassan ska få vänta med att betala ut ersättning till dess att rätten till ersättning har utretts, om det är sannolikt att verksamhet hos vårdgivaren kommer att förbjudas.*

ISF ser positivt på möjligheten att vänta med att betala ut ersättning när det finns brister i patientsäkerheten, men vi bedömer att det kan uppstå tolkningssvårigheter eftersom Försäkringskassan ska göra en preliminär bedömning av en fråga som myndigheten normalt inte hanterar (se vår kommentar under 8.2.2). Förslaget anger inte vilken typ av omständigheter som skulle kunna föranleda Försäkringskassan att bedöma att verksamheten sannolikt kommer att förbjudas.

Vidare vill ISF uppmärksamma att när Försäkringskassan enligt dagens regelverk väntar med att betala ut ersättning innebär det att myndigheten under en angiven tidsperiod kontrollerar vårdgivarens begäran om ersättning före utbetalning. Men Försäkringskassan fattar inte något formellt beslut om att vänta med att betala ut ersättning. Det aktuella förslaget innebär att Försäkringskassan kan vänta med att betala ut all ersättning som en vårdgivare begär i avvaktan på IVO:s omprövning av tillståndet. IVO ska visserligen enligt förslaget i 8.1.3 skyndsamt underrätta Försäkringskassan om sitt beslut när omprövningen är avslutad, men beroende på IVO:s handläggningstider kan Försäkringskassans beslut att vänta med att betala ut ersättning få kännbara konsekvenser för vårdgivare. Det är möjligt att detta i praktiken inte kommer att vara vanligt förekommande, men eftersom ett beslut om att vänta med att betala ut ersättning enligt förslaget kan komma att utgöra ett överklagbart beslut enligt 41 § förvaltningslagen (2017:900), bör eventuella följdverkningar för Försäkringskassans omprövningsverksamhet och domstolarna tas i beaktande.

8.3.6 Patientens medverkan

ISF delar bedömningarna att *instämna i det förslag som lämnades i betänkandet SOU 2021:8 om att Försäkringskassan bör ge patienten information om att en vårdgivare begär tandvårdsersättning för patientens utförda behandling.*

Försäkringskassan bör i större omfattning än i dag kontakta patienter för att bekräfta att behandling utförts. Patienten bör på Försäkringskassans anmodan få tillfälle att intyga sin identitet, vårdgivarens pris och tidpunkten för behandlingen.

Som utredningen framhåller så har patientens bristande tillgång till information om sitt nyttjande av statligt tandvårdsstöd lyfts tidigare. ISF bedömer att det är angeläget att patienten involveras mer, dels för att det kan ha stor betydelse för att motverka felaktiga utbetalningar, dels ur ett rättssäkerhetsperspektiv eftersom den som har rätt till en förmån och använder den ska kunna ta del av relevant information på ett smidigt sätt.

Avsnitt 10 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

ISF tillstyrker förslagen att *författningsändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2026.*

Den privata vårdgivare som före ikraftträdandet påbörjat tandvårdsverksamhet och anmält denna till vårdgivarregistret ska senast den 2 januari 2029 ansöka om tillstånd. Den påbörjade verksamheten ska endast få fortsätta att bedrivas utan tillstånd fram till dess att Inspektionen för vård och omsorg (IVO) avgjort tillståndsärendet genom slutligt beslut som fått laga kraft.

Den som påbörjat sådan verksamhet före ikraftträdandet men inte anmält verksamheten till vårdgivarregistret ska senast den 27 februari 2026 ansöka om tillstånd. Den påbörjade verksamheten ska endast få fortsätta att bedrivas utan tillstånd fram till dess att IVO avgjort tillståndsärendet genom slutligt beslut som fått laga kraft.

ISF anser att den föreslagna övergångsperioden på 3 år är väl lång. Om den föreslagna övergångsperioden inom vilken ansökan om tillstånd ska lämnas görs kortare kan det visserligen medföra att väntetiden på beslut från IVO blir längre. Men med den föreslagna övergångsperioden på 3 år är risken att många skickar in sin ansökan i slutet av perioden, något som utredningen också påpekar. Det kommer medföra att resursfördelningen ändå koncentreras till ett *mindre* fönster.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Eva-Lo Ighe. Utredaren Annika Augot har varit föredragande. I beredningen har också utredaren Albin Palmqvist deltagit. Vid den slutliga handläggningen har chefsjuristen Anna Samuelsson, enhetscheferna Dan Ljungberg, Elin Sundberg, Måns Nerman och Sofie Cedstrand deltagit.

Eva-Lo Ighe

Annika Augot